

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Παραδίδουμε σήμερα στο ελληνικό κοινό μικρά δείγματα μιας μακροχρόνιας ενασχόλησης με το πρόβλημα των αξιών στην εποχή μας. Με τις αιρετικές, σκεπτικιστικές, και γνωστικιστικές σκέψεις περί αξιών ο συγγραφέας στρέφεται ενάντια στο δογματισμό των αξιών, όπως αυτός εκφράζεται μέσα από το επίσημο πιστεύω της εποχής μας. Η στάση του αυτή εντάσσεται στην παράδοση του αρχαίου Σκεπτικισμού και της μοντέρνας κριτικής θεωρίας, που δεν αφορά μόνο την αποδόμηση των αξιών, αλλά και την εξασφάλιση του «κανονιστικού περιεχομένου της νεωτερικότητας». Τελικά, οι σκέψεις του συγγραφέα για τις αξίες εκφράζουν τον εκκοσμικευμένο γνωστικισμό της σύγχρονης διανόησης, που παρατηρεί ανήμπορη την πορεία του κόσμου, ελπίζοντας σ' έναν κρυμμένο Θεό, την κοινωνία ή/και ιστορία, που θα μας λυτρώσει από τα δεινά μας.

Engen (Bodensee)

27.8.2001

Δ. Μ.

I. ΣΤΟΝ ΑΣΤΕΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΑΞΙΩΝ

Φιλοσοφία και μυθολογία των αξιών

1. Ζούμε και σκεφτόμαστε σήμερα στον αστερισμό των αξιών. Αστερισμός σημαίνει δυο τινά: πρώτον την ιστορική συγκυρία και δεύτερον τη δομική συμμορφοποίηση. Με την πρώτη έννοια υποδηλώνουμε τη σύμπτωση (των περιστάσεων), την ορισμένη θέση, την κατάσταση. Με τη δεύτερη έννοια του όρου υποδηλώνουμε την ομαδοποίηση των άστρων, τη θέση ανάμεσά τους, τη θέση τους προς τη Γη και τον Ήλιο. Δύο είναι λοιπόν τα κύρια χαρακτηριστικά του όρου αστερισμός. Πρώτον, μια δεδομένη, ιστορική κατάσταση και συγκυρία, και δεύτερον η συμμορφοποίηση (*Konfiguration*). Ο όρος υποδηλώνει με άλλα λόγια την ιστορική και δομική διαμεσολάβηση. Έτσι, προσπαθήσαμε κι εμείς να χρησιμοποιήσουμε τον όρο αυτό για να υποδηλώσουμε τη θεματική των αξιών.

Με την πρώτη έννοια του όρου αστερισμός ερωτούμε κατ' αρχήν ποια είναι η ιστορική συγκυρία των αξιών. Κάτω από ποιες ιστορικές περιστάσεις γίνεται το θέμα των αξιών τόσο σημαντικό για μας σήμερα; Πώς ορίζεται η εποχή και ο αιώνας μας, μέσα στον οποίο οι αξίες γίνονται συγκροτησιακές αρχές της ζωής και της σκέψης μας; Δυο είναι οι χαρακτηρισμοί της εποχής μας, μέσα στην οποία οι αξίες γίνονται τα κεντρικά σημεία αναφοράς. Πρώτον, η μετανεωτερικότητα και δεύτερον η παγκοσμιοποίηση. Επομένως, το θέμα του παρόντος βιβλίου: *Η πάλη των αξιών στον αιώνα της*

παγκοσμιοποίησης σημαίνει κατ' αρχήν ο ρόλος και η σημασία των αξιών στη μετα-νεωτερική και παγκοσμιοποιημένη εποχή.

Ο όρος αστερισμός σημαίνει όμως και τη δομική *konfiguration* – συμμορφοποίηση. Εάν εφαρμόσουμε την έννοια αυτή στο θέμα μας, στον αστερισμό των αξιών, τότε πρέπει να αναλύσουμε τις διάφορες δομικές συμμορφοποιήσεις των αξιών. Οι αξίες δεν είναι απλά και διακεκριμένα όντα – πράγματα, αλλά εμφανίζονται πάντοτε σε μια δομική σχέση ανάμεσά τους, και σε σχέση με το υποκείμενο ή την κοινωνία. Αστερισμός των αξιών σημαίνει, με άλλα λόγια, ότι οι αξίες δεν απεικονίζονται ως απλά πράγματα (*Dinge*) αλλά ως σύνθετα σύνολα, ως *sachverhalte*, για να μιλήσουμε με τη σχετική διάκριση του πρωίμου *Wittgenstein*. Αυτές τις συμμορφοποιήσεις των αξιών, αυτό το δομικό συσχετισμό των αξιών ανιχνεύουμε στο παρόν βιβλίο μας.

2. Ο όρος αστερισμός εστιάζεται στο μεταξύ φιλοσοφίας και μυθολογίας. Κατ' αρχήν ισχύει για κάθε μορφή διαλεκτικής φιλοσοφίας, πρώτον το συγκυριακό και δεύτερον το συσχετικό στοιχείο της έννοιας. Κλασικό παράδειγμα είναι ο μεγάλος Hegel, που κάνει χρήση αυτών των δυο στοιχείων του αστερισμού για τη λογική ανάλυση της έννοιας. Αστερισμός σημαίνει φιλοσοφικά την κρίσιμη ιστορική συγκυρία, που θα οδηγήσει ή όχι στην άφιξη του Νέου. Η φιλοσοφική συγκυριακή σκέψη απελευθερώνεται από την ανάγκη της επανάληψης, και κερδίζει την ευκαιρία (*Chance*) της μελλοντικής αλλαγής. Υπ' αυτή την έννοια, ο αστερισμός γίνεται δείκτης μιας δυναμικής σκέψης, που υπερβαίνει τη στερεοτυπία, και εξορκίζει την καλή ευκαιρία.

Όποιος σκέπτεται σε αστερισμούς, αυτός δεν δουλεύει με σταθερά σημεία αναφοράς, αλλά με συνεχώς νέες αναδύμενες καταστάσεις.

Αστερισμός σημαίνει όμως στη Μυθολογία την «εικόνα των άστρων», τη σχέση ανάμεσά τους και σε σχέση με τη Γη και τον

Ήλιο. Αυτή η μυθολογική «εικόνα των άστρων» και η συνεχής επανάληψή της σημαίνει τώρα ότι ο αστερισμός δεν οδηγεί στην άφιξη του Νέου, αλλά στην επιβεβαίωση της επανάληψης του ίδιου. Ο όρος αστερισμός σημαίνει έτσι δυο αντιφατικά στοιχεία: τη συνεχή αλλαγή και την αέναη επανάληψη. Ισχύει για τον αστερισμό αυτό που έλεγε ο Freud, *Der Gegensinn Der Urworte*, ότι δηλαδή τα πρωτονόματα έχουν αντιφατική σημασία.

3. Στο παρόν βιβλίο αναλύουμε, κάτω από φιλοσοφικές προϋποθέσεις, κατ' αρχήν τη δομή του συστήματος των αξιών, την επικοινωνία και τη μετεξέλιξη των αξιών μέσα στα πλαίσια του φιλοσοφικού λόγου. Επειδή ασπαζόμαστε τις αρχές μιας διαλεκτικής, κριτικο-θεωρητικής φιλοσοφίας, στρεφόμαστε σε θέματα των αξιών, που αφορούν το συγκυριακό και συμμορφωτικό στοιχείο των αξιών. Επικεντρωνόμαστε στην ιστορική συγκυρία της θεματοποίησης των αξιών, δίνοντας ιδιαίτερο βάρος στη μετανεωτερική παγκοσμότητα. Αλλά από την άλλη ανιχνεύουμε τη διαλεκτική λογική των αξιών, δείχνοντας ότι οι αξίες δεν αναδύονται ως πράγματα καθεαυτά, αλλά πάντοτε μέσα σε ένα δομικό συσχετισμό, που αναπαράγει αντιπαλότητα, αλληλοαποκλεισμό και αντινομία.

Από την άλλη όμως μεριά, αυτή η διαλεκτική φιλοσοφία των αξιών μάς οδηγεί στο άλλο άκρο της μυθολογίας των αξιών. Χαρακτηριστικό της μυθολογικής σκέψης είναι ακριβώς ότι αυτή απωθεί τα δυο προαναφερθέντα στοιχεία της διαλεκτικής σχέσης. Πρώτον, το συγκυριακό, αφού ο Μύθος –σε αντίθεση με την ιστορία– εκφράζει όχι το συγκυριακό, αλλά το επαναλαμβανόμενο, όχι τη διαλεκτική εικόνα, αλλά την αρχετυπική εικόνα, για να μιλήσουμε με τον *Walter Benjamin*. Ο μύθος απωθεί όμως και την *konfiguration*, αφού αυτός ονομάζει τα απλά – και αποφεύγει τα περίπλοκα και διαμεσολαβημένα.

Έτσι, υπερβαίνοντας εν συνεχεία τα όρια του φιλοσοφικού Λόγου, θεματοποιούμε τις αξίες ως αντικείμενο της δικιάς μας λευ-

κής μυθολογίας. Για τους μυθολόγους των αξιών αυτές δεν αναδύονται μέσα από ιστορικές συγκυρίες, αλλά λάμπουν στο στερέωμα, είναι αγέννητα αστέρια, που υπερβαίνουν το θνητό κόσμο της γένεσης και της φθοράς, και μας φέρνουν κοντά στο Θεό. Κάνουμε έτσι ευρεία χρήση της ιδεολογικής κριτικής μεθόδου για να καταγγείλουμε και ξεσκεπάσουμε αυτά τα μυθολογικά μορφώματα που οφείλουν δήθεν να μας καθοδηγήσουν ως πρότυπα –*Leitbilder*– στην ατομική και συλλογική ζωή μας. Τελικά, θεματοποιούμε τις αξίες ως το μοντέρνο υποκατάστατο της παραδοσιακής πολιτικής θρησκείας.

Βρισκόμαστε δηλαδή μέσα κι έξω από τη φιλοσοφία, ταυτοχρόνως. Έτσι, αναλύουμε τις αξίες, πρώτον, από φιλοσοφική σκοπιά και δεύτερον από μυθολογική σκοπιά. *Ισότητας, ελευθερία, δικαιοσύνη* είναι, από τη μια μεριά, οι συγκροτησιακές αρχές της ηθικής, νομικής και πολιτικής ύπαρξής μας. Η φιλοσοφία προσπάθησε να αξιοποιήσει αυτές τις αρχές για να οικοδομήσει τα πεδία του πρακτικού λόγου. Ενώ η καθαρή, υπερβατολογική φιλοσοφία τις αξιοποίησε αυτές τις αξίες, παραβλέποντας τον ιστορικό και δομικό αστερισμό τους, η διαλεκτική φιλοσοφία κινητοποίησε τις διαλεκτικές αρχές της συγκυρίας και της *konfiguration* για να υπερβεί τα οντολογικά απολιθώματα των πραγματοποιημένων αξιών.

Από την άλλη, οι αξίες είναι όμως και οι μοντέρνες θεές της μοντέρνας μυθολογίας μας. Όταν οι αξίες ως αρχές δεν μπορούν να υποστούν τον έλεγχο του φιλοσοφικού λόγου μέσω ιστορικού και δομικού αστερισμού, και πέφτουν θύματα της νεωτερικής αποδόμησής τους, τότε καταφεύγουμε στην πίστη μας σ' αυτές τις αρχές που τις θεοποιούμε μυθολογικά. Έτσι, στη σημερινή εποχή μας, παρ' όλες τις αποδομήσεις των αξιών από τον Μαρξ, τον Νίτσε και τον *Heidegger*, εξακολουθούμε να πιστεύουμε ευλαβικά σ' αυτές τις μοντέρνες θεές μας.

4. Η ενότης της διαφοράς μεταξύ φιλοσοφίας και μυθολογίας είναι το στοιχείο της παρούσας εργασίας. Αυτή την παραδοξία της θεματικής εκφράζει και ο τίτλος της: *Στον αστερισμό των αξιών*. Αστερισμός σημαίνει, όπως είδαμε προηγούμενα, φιλοσοφικά την κρίσιμη ιστορική συγκυρία, που θα οδηγήσει στην άφιξη του Νέου, και στη Μυθολογία την «εικόνα των άστρων» που θα επιβεβαιώσει την επανάληψη του ίδιου. Ανεξάρτητα από τη φιλοσοφική ή μυθολογική χροιά του, ο αστερισμός σημαίνει ότι οι αξίες δεν είναι αιώνια αστέρια στο στερέωμα της ιστορίας μας, αλλά οι συνεχώς αναδύομενες προοπτικές της κατασκευής και της ερμηνείας του κόσμου μας. Έτσι, στρεφόμαστε ενάντια στον Πλατωνισμό των αξιών και συνηγορούμε για μια δυναμική της μετεξέλιξης της αξίας.

Η σύγχρονη φιλοσοφία πάσχει εν μέρει απ' αυτό τον «πλατωνιστικό υποτροπιασμό», για να μεταφράσουμε μια διάγνωση του *Rückfall* στον Πλατωνισμό στον *Adorno* με τον ιατρικό όρο του *Blumenberg*. Δεν έχουμε ξεπεράσει οριστικά την πλατωνιστική αρρώστια, αλλά συνεχώς υποτροπιάζουμε. Εμείς προσπαθούμε στο παρόν βιβλίο ν' απαλλαγούμε απ' αυτό τον πλατωνιστικό υποτροπιασμό, αλλά αναπαράγουμε με τη σειρά μας έναν παρόμοιο «γνωστικιστικό υποτροπιασμό» αφού κατά βάθος προσφεύγουμε στην εωσφορική σοφία ενός εκκοσμικευμένου Γνωστικισμού, που υπό τη μορφή μιας κριτικής θεωρίας, προσπαθεί με το δυϊσμό ενός κακού Δημιουργού και ενός κρυμμένου επίγειου Θεού, δηλαδή της κοινωνίας και/ή της ιστορίας, ν' απαλλαγούμε από το μύθο των αξιών.

5. Φιλοσοφία και Μυθολογία βρίσκονται σήμερα στον αστερισμό της παγκοσμιότητας. Έτσι, η εργασία μας κλείνει με μια μελέτη αφιερωμένη στον αστερισμό της παγκοσμιότητας. Εδώ, ανιχνεύονται οι μοντέρνες μετεξελίξεις και αποδομήσεις, στο αξιολογικό Σύμπαν, και ερευνάται κατά πόσον σήμερα στη συγκυρία αυτή η

Μυθολογία παίρνει το πάνω χέρι από τη φιλοσοφία. Εάν όμως έτσι έχουν τα πράγματα, τότε οδεύουμε όχι σε μια μελλοντική άφιξη του Νέου ως λύτρωση του ανθρώπου, αλλά σε μια υποδούλωση του ανθρώπου σε νέες μυθολογικές ανάγκες. Αυτό σημαίνει ότι οι αξίες μπορούν να λειτουργήσουν είτε ως «φόρμουλες της λύτρωσης», είτε ως σύμβολα της μυθολογικής μούρας μας.

Οι αξίες μάς επιτρέπουν από τη μια την παραμονή μας στον κόσμο της φιλοσοφίας και από την άλλη την παραμονή μας στον κόσμο της μυθολογίας. Επειδή η φιλοσοφία είναι πάντοτε πολιτική φιλοσοφία, αυτό σημαίνει ότι μέσω των αξιών είμαστε εγγλωβισμένοι στην πολιτική φιλοσοφία και πολιτική μυθολογία, ταυτόχρονα. Οι αξίες στη ζωή και τη σκέψη μας έχουν αυτή την αμφισημία. Είναι λογικές αρχές και μυθολογικές «θεές» ταυτοχρόνως. Ή, για να το πούμε πιο επιγραμματικά, οι αξίες είναι τ' αστέρια της λύτρωσης και της κακοδαιμονίας. Εδώ βλέπω και το απαραίτητό τους για τη μοντέρνα πολιτική και μυθολογική σκέψη. Οι αξίες είναι η γνήσια έκφραση της παραδοξίας της νεωτερικής ζωής και σκέψης μας.

II. Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΑΞΙΩΝ

1. Το πρόβλημα των αξιών είναι το πιο επιτακτικό πρόβλημα της εποχής μας. Δεν υπάρχει σήμερα καμία συζήτηση για οποιοδήποτε θέμα, όπου δεν θα εμπλέκεται, ρητά ή άρηρτα, το θέμα των αξιών. Αντίθετα με την καθολικότητα αυτή των αξιών, βρίσκεται όμως η έλλειψη της θεματοποίησής των αξιών. Ενώ όλοι μιλούν συνεχώς για αξίες, κανένας δεν φαίνεται ότι θεωρεί εαυτόν αρμόδιο για να θεματοποιήσει αυτές τις αξίες.

Είναι κι αυτό μία παραδοξία (!) της εποχής μας. Να μη μιλούμε δηλαδή γι' αυτό που μιλούμε. Η εποχή μας αναδεικνύει πολλές άλλες παραδοξίες. Όπως τονίζει χαρακτηριστικά ο Niklas Luhmann, η Παραδοξία είναι η Ορθοδοξία της εποχής μας. Το πρόβλημα των αξιών εμπεριέχει μια σωρεία τέτοιων παραδοξιών, όπως θα προσπαθήσουμε να τις εκθέσουμε πιο κάτω.

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από πολλούς ως η εποχή της μετανεωτερικότητας. Τα κύρια χαρακτηριστικά της Μετανεωτερικότητας είναι α) ο εκθρονισμός του Απόλυτου και β) η υποκατάστασή του από την αρχή της σχετικότητας. Το πρόβλημα των αξιών εγγράφεται σ' αυτή την ιστορικοφιλοσοφική πορεία εκκοσμίκευσης (!) του Απόλυτου. Οι αξίες της μετανεωτερικής εποχής μας είναι, όπως λέει ένας φιλόσοφος της Μετανεωτερικότητας, όπως ο Heidegger, το μεταφυσικό υποκατάστατο. Εμείς δεν μιλάμε πια για Θεό, μιλάμε όμως για αξίες.

Έτσι, η αξία γίνεται ένα λειτουργικό ισοδύναμο του χαμένου αυτού Απόλυτου. Όταν μιλάμε σήμερα για αξίες, τότε δεν παίρ-

νουμε από λόγια, δεν χωράνε αστεία. Οι αξίες είναι τα ιερά και τα όσια της εποχής μας. Είναι κι αυτό μια άλλη παραδοξία του λόγου περί αξιών. Η σχετικοκρατούμενη εποχή κηρύσσει την απολυτότητα των αξιών. Οι άθεοι κηρύσσουν το Θεό τους.

Έτσι, όταν εμείς καλούμεθα εδώ, ως Φιλόσοφοι, να κάνουμε τις αξίες θέμα της μεταφιλοσοφικής μας επικοινωνίας στην εποχή της Μετανεωτερικότητας, τότε πρέπει να ξέρουμε ότι συμβάλλουμε με τη δική μας συμβολή στη διάγνωση του παρόντος. Γιατί όπως θα δείξουμε εν συνεχεία, οι αξίες αποτελούν πράγματι το εννοιολογικό μέσον αυτοπεριγραφής και αυτοδιάγνωσης του παρόντος αυτού.

2. Το πρόβλημα των αξιών στη μετανεωτερική εποχή μας αφορά κυρίως και πρωτίστως τη Φιλοσοφία. Βέβαια, η Φιλοσοφία σήμερα έχει χάσει την υπόληψή της, με την πολλαπλή σημασία του όρου αυτού, που έχει την πρωταρχική του πατρίδα στον τόπο της ρητορικής.

Η Φιλοσοφία ως μεταφυσική δεν έχει πια υπόληψη, αφού οι σημερινοί φιλόσοφοι δεν υπολαμβάνονται τη συνέχιση, την ανταπόκριση, και την εκτίμηση της μεταφυσικής παραδοσιακής φιλοσοφίας στη σημερινή «μετα-μεταφυσική» εποχή μας.

Το θέμα των αξιών γίνεται έτσι κατά κάποιο τρόπο ο καταλύτης της σημερινής φιλοσοφίας. Αφού με τη θεματοποίηση των αξιών γίνεται φανερό σε τι συμφωνούμε και σε τι διαφωνούμε με τη φιλοσοφική παράδοση, και πώς διαβλέπουμε το μέλλον της φιλοσοφίας στην εποχή μας.

Στην εποχή μας η Φιλοσοφία έχει περιέλθει σε μια ανυποληψία, αφού κανείς δεν τη ρωτά για τίποτα κι αυτή δεν ανταποκρίνεται σε τίποτα, αφού η θέση μας είναι, ότι με τις αξίες η φιλοσοφία μπορεί σήμερα να ξανακερδίσει τη χαμένη της υπόληψη.

Η σύγχρονη Φιλοσοφία επιτελεί μία αξιακή πράξη. Η φιλοσοφία γίνεται αξιολογία. Η αξία υποκαθιστά την ιδέα. Η αξία είναι, όπως

είπαμε, ένα μεταφυσικό υποκατάστατο και ένα λειτουργικό ισοδύναμο της ιδέας. Η αξία είναι η «φόρμουλα της λύτρωσής» μας. Όχι το μεταφυσικό απόλυτο, ο Θεός ή ο Υιός του, θα μας λυτρώσει από τα δεινά μας, αλλά οι αξίες, που παίρνουν τη θέση τους.

Η Φιλοσοφία βρίσκει με τις αξίες ένα νέο πεδίο ενασχόλησης, και ένα νέο τόπο επικοινωνίας, που της εξασφαλίζουν τη συνέχιση, την ανταπόκριση και την εκτίμησή της σήμερα.

Είναι αλήθεια, ότι οι αξίες εμπλέκονται με τις λέξεις, αφού χωρίς λέξεις οι αξίες δεν θα μπορούσαν να γίνουν θέμα επικοινωνίας. Αλλά χωρίς λέξεις οι αξίες δεν θα μπορούσαν να καταγραφούν στη συστηματική τους δομή. Αλλά χωρίς λέξεις οι αξίες δεν θα μπορούσαν να έχουν καμία ιστορική αλλαγή, αφού η αλλαγή των αξιών εμπλέκεται στην αλλαγή των λέξεων.

Οι λέξεις εμπλέκονται με τις αξίες στους τρεις άξονες του νοήματος της επικοινωνίας, στο ουσιαστικό, το κοινωνικό και το ιστορικό.

Αλλά παρ' όλη αυτή τη σπουδαιότητα της λέξης για την αξία, δεν θα πρέπει η φιλοσοφία να καταντήσει απλή φιλολογία, όπως την έχουμε στην περίπτωση της αναλυτικής φιλοσοφίας. Η αξιακή στροφή της φιλοσοφίας σήμερα υπόσχεται να ξαναφέρει τη φιλοσοφία σε σχέση με τα μεγάλα, σωκρατικά (!) προβλήματα της σημασίας και της σπουδαιότητας του αξιολογικού στοιχείου για τη συγκρότηση οιασδήποτε φιλοσοφικού λόγου σήμερα.

3. Τα ερωτήματα της φιλοσοφίας γύρω από τις αξίες αφορούν τη Λογική, την Οντολογία, την Ηθική και όλο το φιλοσοφικό Σύστημα εν γένει, που θα πρέπει να προσδιοριστεί ετεροθετικά σε σχέση με το κοινωνικό περιβάλλον του.

Η αξία είναι ο ένας πόλος της Φιλοσοφίας, ο άλλος πόλος είναι η πληροφορία. Πάνω στη διάκριση αυτή βασίζεται όλο το φιλοσοφικό εγχείρημα. Ένας ανάλογος ορισμός της Φιλοσοφίας θα ήταν: Συλλογή και αξιολόγηση πληροφοριών.

Το φιλοσοφικό σύστημα είναι μία ιστορική κατηγορία. Εμείς ορίζουμε σήμερα το φιλοσοφικό Σύστημα ως διάκριση του Συστήματος και του Περιβάλλοντός του, του Κοινωνικού Περιβάλλοντος. Το φιλοσοφικό σύστημα σήμερα όμως αμφισβητείται από φίλους και εχθρούς της φιλοσοφίας. Η σημερινή μεταφιλοσοφία αντιπαλεύεται την ιδέα του συστήματος. Στο πρόσφατο βιβλίο μας για την *Κριτική του μεταφιλοσοφικού λόγου*, έχουμε αναλύσει διεξοδικά την αντιπαλότητα της σύγχρονης μεταφιλοσοφίας στην ιδέα του συστήματος.

Παρ' όλα αυτά, η αξία, και η σχέση της με την πληροφορία, παραμένει το βασικό θέμα της σύγχρονης μεταφιλοσοφίας.

Η γλωσσολογική μεταφιλοσοφία κάνει ένα ριζικό διαχωρισμό μεταξύ πληροφορίας και αξίας. Η αξία δεν θεωρείται ως αναγκαίο συστατικό του κόσμου. Όταν ο κόσμος ορίζεται ως σύνολο γεγονότων, τότε η αξία παραμένει κάτι το υπερβατολογικό και άρρητο.

Η ριζική φαινομενολογία του Heidegger ερμηνεύει την αξία ιστορικοφιλοσοφικά: ολόκληρη η δυτικοευρωπαϊκή μεταφυσική ερμηνεύει το Είναι υπό το πρίσμα του αγαθού. *Omne ens est bonum*. Κάθε ον είναι αγαθόν.

Η κριτικοθεωρητική μεταφιλοσοφία αντιπαλεύεται το φετιχισμό των αξιών του μοντέρνου Πλατωνισμού, και προσπαθεί να καταδείξει την ιστορικότητα των αξιών.

Η ανάλυση του φιλοσοφικού συστήματος θα πρέπει να λάβει υπόψη της τις τρεις διαστάσεις, που καθορίζουν την αυτοποίηση του συστήματος αυτού: α) Τη λειτουργική δομή. β) Την επικοινωνία και γ) την ιστορικότητα του συστήματος.

Η Φιλοσοφία καλείται να εκθέσει τη λειτουργική δομή του «Βασιλείου» (ή της Δημοκρατίας) των αξιών, να αναλύσει τα τοπικά της επικοινωνίας των αξιών και να αναδείξει την αξιολογική αλλαγή, που επικαλείται σήμερα στη μετανεωτερική συγκυρία μας.

Το βασικό ερώτημα της αξίας, είναι κατά πόσον αυτή, η αξία, είναι συνάρτηση της πληροφορίας ή κατά πόσο η αξία αποτελεί τη δυνατότητα της πληροφορίας.

Στη φιλοσοφική μας παράδοση το ερώτημα αυτό αφορούσε τη θεμελίωση (!) του πρακτικού λόγου. Η αρχαιοελληνική, Σωκρατική (!) παράδοση τόνισε ότι η αρετή είναι γνώση, ότι δηλαδή η σωστή επιστήμη εμπεριέχει μέσα της το αγαθό, δηλαδή την αξία.

Αυτό το δόγμα του Διαφωτισμού προσδιορίζει και μας σήμερα. Όλοι πιστεύουμε ότι πληροφορία ή γνώση τελικά θα μας λυτρώσει.

Άλλη όμως μία παράδοση της σκέψης, που ενέχει μέσα της στοιχεία της χριστιανικής – προτεσταντικής κοσμοθεώρησης, απορρίπτει αυτό το γνωστικισμό και τονίζει την ανάγκη της καρδιάς, του συναίσθηματος, του πάθους, που αποτελούν και την πηγή μιας όχι ρασιοναλιστικής, αλλά συναισθηματικής απαγωγής –*De Duction*– της αξίας.

Αυτή η τοπική διαμάχη προσδιορίζει και μας σήμερα στη μετανεωτερική εποχή μας. Είναι η διαμάχη μεταξύ ενός γνωστικιστικού διαφωτισμού της επιστήμης και ενός «χριστιανικού» κινήματος –τώρα πια– εκκοσμικευμένου (!) που αντιπαλεύεται την επιστήμη χάριν ανώτερων αξιών, τις οποίες αξίες δεν πιάνει καν το ραντάρ της επιστήμης.

4. Το πρόβλημα των αξιών μπορούμε να το εντοπίσουμε όμως όχι μόνο στο επίπεδο της φιλοσοφίας, ως τέτοιας, αλλά να το αναλύσουμε και ως αξιολογικό υπόβαθρο των κοινωνικών επιστημών. Η Κοινωνιολογία ανακαλύπτει κι αυτή τη σπουδαιότητα των αξιών για την αυτοσυγκρότησή της.

Η σχέση της φιλοσοφίας και της κοινωνιολογίας είναι μία αντινομική σχέση και είναι γεμάτη από παραδοξίες, που θα πρέπει εδώ τελείως επιγραμματικά να αναφέρουμε.

Από τη μια μεριά, η Φιλοσοφία εγείρει την αξίωση να «θεμελιώσει» την επί μέρους κοινωνική επιστήμη. Ένα τέτοιο παρά-

δειγμα είναι η μοντέρνα κριτική θεωρία της κοινωνίας. Η Κοινωνιολογία ως γεγονός (*factum*) γίνεται θέμα της φιλοσοφίας, η οποία διαχειρίζεται το αξιολογικό υπόβαθρο του γεγονότος αυτού. Εδώ έχουμε να κάνουμε με το πρόβλημα μιας φιλοσοφίας της κοινωνιολογίας. Ακόμη και η θετικιστική κοινωνιολογία του Max Weber ευρίσκεται, ως γνωστόν, υπό τη σκιά του αξιολογικού Νεοκαντιανισμού ενός *Rickert*.

Από την άλλη όμως μεριά, έχουμε αντιστρόφως την αξίωση της Κοινωνιολογίας να «ξεσκεπάσει», «απομυθοποιήσει» την ίδια τη Φιλοσοφία ως ένα κοινωνικό γεγονός. Η Φιλοσοφία είναι ένα σύστημα της κοινωνίας.

Στην παράδοση της Φιλοσοφίας αυτή η δεύτερη σχέση θεματοποιήθηκε, ως γνωστόν, στα πλαίσια μιας πολιτικής φιλοσοφίας. Η θεσμοθετημένη φιλοσοφία θεωρήθηκε ως «στιγμή» της Πόλης, αργότερα του Εθνικού Κράτους, και σήμερα της Παγκόσμιας Κοινωνίας.

Έτσι σήμερα έχουμε να κάνουμε ταυτοχρόνως και με μια Κοινωνιολογία της Φιλοσοφίας.

Η παραδοξία της φιλοσοφίας από τις μέρες του Σωκράτη είναι ότι αυτή, η φιλοσοφία, είναι μέσα και έξω από την Κοινωνία (Πόλη). Η δε παραδοξία της Κοινωνιολογίας συνίσταται στο ότι αυτή είναι μέσα και έξω από τη φιλοσοφία.

Απ' αυτή την αντινομική σχέση μεταξύ τους προκύπτει και η αμοιβαία δυσπιστία, εχθρότης και ανυποληψία, που η Φιλοσοφία θρέφει για την Κοινωνιολογία και η κοινωνιολογία για τη Φιλοσοφία.

Για τους φιλοσόφους η Κοινωνιολογία δεν σκέπτεται, δεν θέτει ζητήματα ισχύος, εμπλέκεται σ' έναν ακραίο ιστορισμό, δηλαδή εξακολουθεί να βρίσκεται εγκλεισμένη στο Πλατωνικό Σπήλαιο, που σήμερα έχει πάρει ακόμα ένα δεύτερο υπόγειο (κατά Leo Strauss).

Ενώ για τους Κοινωνιολόγους η Φιλοσοφία ασχολείται με ανεδαφικά και ασήμαντα θέματα, που δεν έχουν καμιά σπουδαιότητα για την καθημερινότητα και το Βίοςκοσμο των Ανθρώπων.